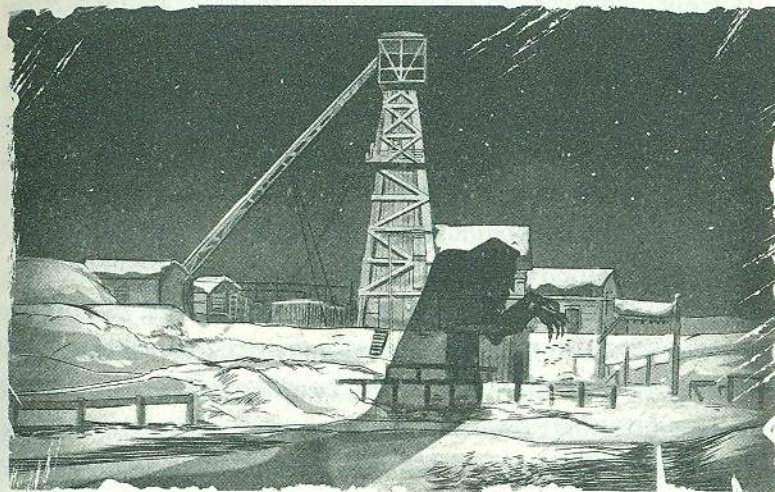

ПРОЛОГ

КЛЯТА ЖИЛА

Зима 1913–1914 років

Під ногами хрустів сніг. Вітер пробирав до кісток. Худючий побитий віспою Сіверко відлив, швидко запахав чоловіче господарство до штанів і вже думав вертатися в тепло, коли повів оком до сумного пейзажу.

Їхня цукровидобувна станція розташовувалася на краю Межі. Далі простиралися землі Імперії. До кордону селища — Тітчиного — кілька миль, а навкруги — самі ліси, урвища та сніг. Нічия земля, де ані людям, ані нечисті не було місця.

— Щоб тебе підкинуло та гепнуло, щоб тебе скривило та заціпило, — вилаявся Сіверко.

Аби не дурна жінка, якій усе мало грошей, він би ні-
защо не зголосився зимувати у цій глухомані з клятим
зооморфом — побитим міллям людиноведмедем, — ще
й у морози, яких десять год ніхто не бачив.

Сіверко зайшов до хати, скинув у кутку дрова й обтру-
сив із кожуха сніг. Ніс та щоки горіли. Грубка майже згас-
ла, людиноведмедя Богодара не було. Сіверко простягнув
змерзлі руки до вогню й підкинув поліно. Веселі жаринки
стрибнули і згаснули. Навіть полум'я відмовлялося допо-
магати в люту стужу.

Хатинка цукровидобувачів була маленька й захараще-
на слідами минулих змін. На стінах висіли столярні інстру-
менти чугайстра, що пантрував станцію до них, на грубих
полицях лежали зужиті деталі до динамо-машини, які
й викинути рука не підійметься, і користі від них нуль. На
спеціальній підставці лежав старезний серп. Дерев'яна
ручка давно зогнила, а чорне лезо виблискувало, наче й не
існувало для нього іржі та часу.

Таке нікчем'я давно б закинути на смітник, але Сівер-
ко побоювався чіпати дивний різак. Він не збирався тут
облаштовуватися. Немає дурних. І так непевні часи наста-
ли: у Києві навала кощів. Ще й про пришествя царя нечис-
ті Змія з кожного нужника гуторять. Жінка двічі листи
надсилала, якомусь студенту з Подолу платила — тринь-
кало, — так і той паперомарака про Змія згадав.

Думки про жінку викликали тугу за її теплими м'якими
боками. Сіверко з нудьгою подивився на вузьке ліжко, яке
мав завдяки чугайстру з минулої зміни.

Із грубих дощок галицький тесля збив і стіл, де вони
обідали та записували показники видобутку. Їхня жила
від початку була бідною. За день давала хіба відро сирцю.

Сіверко з Богодаром розливали його по каністрах і раз на
тиждень відправляли на завод у Тітчине. Взимку видо-
буток був ще меншим, а в люті морози патока застигала,
що й кайлом не дістанеш. Тоді Сіверко обтирав труби
відьомським розігрівним зіллям, а надміру благочестивий
людиноведмідь вдавався до замовлянь та молитов.

Сіверко зиркнув на лубкову картинку, що в кутку при-
ладив Богодар. Ікона зображувала сцену творення: мати
нечисті Ліліт сиділа на високому троні, обабіч від неї сто-
яли Перший упир та Перший вовкулака, в ногах лежала
Межа, яку, наче острів, омивало могутнє тіло Змія.

— От хто вірить у явлення царя нечисті. І байдуже вед-
межатині, що то прищестя віщує Велику війну, — пробубо-
нів Сіверко, а проте поклав до лампадки шматочок черво-
ного цукру. — І де той клятий нероба? — Чоловік подивився
на прохід, що вів до жили. Звідти долинав звичний шум ди-
намо-машини та стукіт «кивака»¹.

Їхнє обладнання дихало на ладан. Багатій із Києва, яко-
му належала жила, вирішив не марнувати грошей на онов-
лення після висновку вченого. Ще восени приїздив очкас-
тий, який визнав їхню патоку брудною та не придатною
для сухого варення, хіба на продаж сирцем.

«Тепер усім подавай найвищого гатунку, — подумав Сі-
верко, — щоб і чарівні ласощі мали силу, і живий сік був
міцним. Завели моду в салонах обжиратися чарівними ла-
сощами, щоб зазирати в майбутнє чи омолоджуватися на
часину, а простим роботягам гаруй. Дешева патока — мен-
ші нормові. Ще й ті заробити треба».

¹ Верстат-гойдалка («кивак») — це механічний привід для штангового насоса, який вста-
новлюють над нафтовою свердловиною для видобутку нафти. У світі «Лазаруса» за до-
помогою цього пристрою видобувають з-під землі цукрову патоку.

Чоловік зітхнув і щільно причинив за собою двері, що вели з хатини до довгого вузького коридору. Перехід вів до башти з помпою.

Дерев'яні стіни проходу вкрила паморозь, із рота Сіверка за кожним кроком виривалася пара. Чоловік припустив, що аномальний холод шкодить механізмам, і відкинув цю думку: нехай учені сушать собі тим голови. Він лише доглядач. Його справа маленька: добув зміну, отримав заробіток — і додому.

Сіверко побачив напарника — той схилився над помпою. Лише пара, що здіймалася над широкою спиною людиноведмедя, свідчила, що він не перетворився на кригу.

— І чого ти, дурню, сидиш? Думаєш, як ти йому витрішки продаєш, то більше патоки виллється? Чи, може, тобі за старання зайвий руб дадуть? Ага, наставляй кишенью. Тут аби своє отримати.

— У землі щось гупає.

— Що гупає? Так і має гупати. Помпа качає. То в тебе в голові гупає. Вогонь занехаяв. І де обід? Де обід, питаюся? Чи я за тебе то мушу готувати, ведмежа твоя пика?

Людиноведмідь не поворухнувся.

— Дали боги напарничка, краще б зі злиднем робив. Той хоч балакучий і жерти любить.

Сіверко про всяк випадок підійшов до машинерії. Усе наче працювало як годиться. Верстат-гойдалка мирно кивав «головою» аж до землі. Із залізної трубки до відра сповзала густа темно-червона рідина. А тоді Сіверко почув хрускіт, наче в землі щось надломилось. Підлога затряслася. Голова пішла обертом. Сіверко схопився за помпу і зрозумів, що то не світ перед його очима покривило, а ґрунт просів. Залізо заскрипіло, дерево затріщало, башту

затрясло. Лапи Богодара згребли Сіверка й відкинули вбік. Коли гуркіт відступив, а курява спала, вони побачили, що з одного боку від помпи утворилося провалля. «Кивак» нахилило, і він завмер, наче верба на кручі.

— Що це було? — запитав чоловік у людиноведмедя.

Замість відповіді Богодар обережно підійшов до діри. Під могутніми лапами заскрипіла мерзла земля. Вивернутий із глибин ґрунт був наче обморожений.

— Казав, що Змій об'явився, от тобі знак!

— Хто з ляку вмирає, тому свині дзвонять. — Сіверко відчув, як його зуби підступно застукотіли, а в голові запульсувала думка: «Знову той Змій! Баба правильно писала: погані часи надходять, ой погані».

Людиноведмідь Богодар взяв відро, підійшов до краю новоутвореного провалля й почав спускати цеберко до ями.

— Ти що робиш, телепню? Зараз до діри гепнешся, а я тебе витягувати не буду, — пригрозив Сіверко.

Але зооморф не послухався. Яма вабила холодним духом і таїною. Мотузка розкручувалася цілу вічність, а тоді почувся плюскіт.

— Там що, новий басейн? — Сіверко забув усі гризоти, пов'язані із забобонами нечисті, і ледь не зробив жадібний крок до ями.

Відкриття багатшої жили обіцяло премію. Хіба довелося б ділитися з Богодаром.

Напарник почав тягнути. Могутні м'язи під хутром бралися канатами. З пащі виривалися клуби пари. Ось уже край відра показався з-за каміння.

— Ох! — скрикнув людиноведмідь.

Відро зачепилося за гострий виступ, а коли він потягнув дужче, відстрибнуло й перекинулося, обдаючи Богодара

дивною, наче пронизаною срібними жилами, патокою. Зооморф заричав, намагаючись струсити з себе в'язку рідину, закрутився дзигною, зубами кусаючи себе за хутро, наче собака, що прагне зловити власний хвіст.

— Вона нічого тобі не зробить. Отруйна тільки, якщо їсти, — намагався заспокоїти напарника Сіверко. Але навіть зі свого місця відчував лютий холод, що йшов від патоки.

Людиноведмідь кружляв по кімнаті, розбиваючи все на своєму шляху. Йому дивом вдавалося оминати діру. А тоді, наче метелик на світло, він кинувся на динамо-машину. Сіверко не встиг і видихнути, коли Богодар увігнав пазурі в машинерію. Пролунав вибух, у повітря здійнялися блискавки, засмерділо паленим хутром, і людиноведмідь гепнувся на підлогу.

Сіверка відкинуло у прохід. Коли він отямився, у роті стояв присмак металу. Він поліз подивитися, що сталося з напарником. Над тілом Богодара пробігали іскри, людиноподібний не ворухився.

«Тепер вся премія моя», — малодушно подумав Сіверко, але втіху заглушив сором. Він нахилився до грудей Богодара. Дихання не було, але й на мертвого зооморф не скидався. Їхня порода була найвитривалішою з усіх нещасливих видів.

«Треба дохтора», — подумав Сіверко й підвівся. Мусить іти в Тітчине, зараз дасть телеграму господарю... І раптом його щось схопило за ногу. Богодар ожив і з дикою силою потягнув чоловіка на себе.

— Ти що? Я б тебе тут так не лишив. Лише по дохтора хотів йти. Це ж я, відпусти, дурню.

Але Богодар не слухав. Його очі зтягло синюватою пеленою. Він дивився й не впізнавав напарника. По хутру

людиноведмеда розбіглися блискучі павутинки. Ними досі пробігали іскри. І були вони багряного відтінку. «Червоний цукор», — подумав чоловік, не розуміючи, як патока так швидко пройшла кристалізацію.

Богодар вчепився, немов обценьками. Сіверко щодуху відбрикувався вільною ногою. Але людиноведмідь, того не помічаючи, волочив напарника до провалля. Сіверко кричав, лаявся, чіплявся за підлогу, ламаючи нігті, та Богодар не спинявся. Нарешті Сіверку вдалося вирвати ногу. І поки Богодар роздивлявся порожнього чобота, що залишився у нього в руці, Сіверко побіг. Через трус одну стіну бапти пошкодило, і чоловік зміг вибратися надвір.

Голу ногу кололо торішнє бадилля, морозив сніг, в обличчя били гілки, але він нісся, тікаючи від власного страху. Ще ніколи в житті Сіверко так не боявся. Щось жахливе й неприродне було в морді колишнього напарника. Він скидався на ожилого мерця з розповідей про Чорнобога — володаря темряви з пантеону давніх богів Межі, якими Сіверка лякала бабуся.

Почало смеркатися. Снігові хмари зтягли небокрай. Сіверко на мить зупинився, оцінюючи, куди бігти, і побачив постать на пагорбі серед голих берез. Йому здалося, що це монах. Чоловік був у чорному, рідка борода стирчала з-під насунутого на обличчя клобука. Він стояв упівоберта й дивився в бік Межі.

— Слава богам! Стій! Мені треба допомога. Мій напарник збісився. Може, демон у нього увійшов, може, ще яка бенера...

Відчайдушно волаючи, Сіверко знову побіг і зупинився лиш за кілька кроків до ченця.

— Допомо...